

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'צו

ערב שבת קודש
פרשת דברים
ח' במנחם־אב התשע"ה

יוצא־לאור עלידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי־אגודת־חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'צה

ערב שבת קודש

פרשת דברים

ח' במנחם-אב התשע"ה

יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

ואילך⁸⁶. יש לערוך 'סיום' גם במוצאי תשעה באב⁸⁷. כתב הרבי: "על-פי מנהג ישראל, אשר תורה היא, לקדש הלבנה דווקא במוצאי תשעה באב הרי הזמן גרמא לחדש ההתעוררות להחלטות טובות בכל ענייני תשובה והתורה ומצוותיה, שהן המבטלות סיבת הגלות וכיוון שגדול כוח החלטות הנעשות בציבור - לקבלן בהתאסף רבים יחד בהתועדות שמחה, שמחה באמירת דברי תורה, שהיא המשמחת לב ועינים מאירה, ושמחה פורצת גדר והגבלה בלימוד התורה והידור בקיום מצוותיה, התועדויות בפרט ביומין זכאין הסמוכין לט' באב, ועל-כל פנים: בחמשה-עשר באב, ובשבת "שלו" שלאחריו, ובשבת שלאחריה, שבת מברכים דחודש אלול, חודש החשבון (והתשלומין) דימות שנה זו. ובשלוש פעמים הווי חזקה - חזקת תורה ומצוותיה ומתוך שמחה וטוב לבב תמיד כל הימים⁸⁸. "אם יתעכב חסוֹשֵׁלֹם משיח בימים הבאים, ימשיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחרי זה, עד חמישה-עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה'סיום' (ב'משפט' - הלכה) גם עם נתינה לצדקה. ובמקום המתאים - לקשר את ה'סיום' - "יומא טבא לרבנן" - גם עם סעודה והתועדות.

"ויש לפרסם זאת בכל מקום האפשרי, הן במקומות שכבר קיימו זאת בימים שלפני-כן - שימיכו בזה, ובתוספת חיות וחיזוק, ועל-אחת-כמה-זכמה במקומות שאליהם הפירסום לא הגיע - שיגיעו לשם ויפעלו לעשיית 'סיומים' גם שם, ולהוסיף ב'משפט' וב'צדקה' בכלל⁸⁹". הנוסעים למקומות שונים לאחר תשעה באב בכדי לדבר עם יהודים אודות יהדות בכלל ואודות תשעה באב בפרט - ייקחו עמם קופת צדקה (במקום להאריך בדיבורים לעורר על נתינת הצדקה) שמזכירה ומעוררת אודות נתינת הצדקה בפועל. וכן 'ייקחו' עמהם דברי-תורה מעניינא דיומא שניתן לומר בעל-פה באותיות המתאימות לשומעים (ללא יצירת רושם שבאים לספר להם דבר שאינם יודעים, ועל-אחת-כמה-זכמה שאין באים לעוררם לתקן הנהגתם), בדרכי נועם ובדרכי שלום⁹⁰. פעם אמר הרבי: "עניינים הטובים (דתורה ומצוות וכו') שנעשו בשלושת השבועות - יש להמשיך בהם גם אחר תשעה באב, כדי לזרז הגאולה כו'. וגדול זכותו של חודש מנחם-אב, כזמן מסוגל (מזל אריה) לתוספת בעבודת ה'⁹¹".

יום ששי

י"ד במנחם-אב

בקריאת שמו"ת קוראים את עשרת הדברות ב'טעם התחתון⁹².

86) כהוספה על האמור בש"ס סוף תענית בזה, משמעות המג"א אור"ח רלח - לקוטי-שיחות חלק יד עמ' 206, הערה ד"ה 'בנתנם סימן', עי"ש.

87) "ועי"ז תהיה מעלה נוספת - שני סיומים" (בת"ב עצמו ובמוצאי ת"ב ש'כפול' קשור עם הגאולה" - התועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 94).

88) ממכתב (כללי-פרטי) מוצאי ת"ב ה'תשד"מ.

89) ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733.

90) 'התועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 121, 123.

91) משיחת ש"פ ואתחנן תשמ"א, בלתי מוגה, שיחות-קודש תשמ"א ח"ד עמ' 408-409.

92) שו"ע אדה"ז סי' תצד סעי' יא.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ח' במנחם-אב ה'תשע"ה - ט"ו במנחם-אב ה'תשע"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
א'	ח' במנחם-אב	הלכות שאר אבות הטומאות פרק טו-יז.	הל' אישות פרק טז.	מ"ע קה.
ב'	ט' במנחם-אב*	פרק יח-כ.	פרק יז.	מ"ע צח.
ג'	י' במנחם-אב**	הלכות טומאת אוכלין.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק יח.	מ"ע צח.
ד'	יא' במנחם-אב	פרק דו.	פרק יט.	מ"ע צח.
ה'	יב' במנחם-אב	פרק ז-ט.	פרק כ.	מ"ע צח.
ו'	יג' במנחם-אב	פרק יי-יב.	פרק כא.	מ"ע צח.
ז'	יד' במנחם-אב	פרק יג-טו.	פרק כב.	מ"ע צח.
ח'	ט"ו במנחם-אב	פרק טז. הלכות כלים.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק כג.	מ"ע צח.

* השיעור של ערב תשעה באב - ללמוד קודם חצות היום. ** השיעור של תשעה באב (נדחה) - ללמוד במוצאי היום.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר*		זמן זריחה	זמן ציצית ותפילין	זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
א', ח' במנחם-אב	3:23	4:27	4:53	5:58	9:17	12:47	1:22	7:43.7	8:10
ב', ט' במנחם-אב	3:25	4:28	4:54	5:58	9:17	12:47	1:22	7:43.1	8:10
ג', י' במנחם-אב	3:26	4:29	4:54	5:59	9:17	12:47	1:22	7:42.5	8:09
ד', יא' במנחם-אב	3:27	4:30	4:55	6:00	9:18	12:47	1:22	7:41.8	8:08
ה', יב' במנחם-אב	3:28	4:31	4:56	6:00	9:18	12:47	1:22	7:41.1	8:08
ו', יג' במנחם-אב	3:30	4:31	4:57	6:01	9:18	12:47	1:21	7:40.4	8:07
ז', יד' במנחם-אב	3:31	4:32	4:58	6:02	9:19	12:47	1:21	7:39.7	8:06
ח', ט"ו במנחם-אב	3:32	4:33	4:58	6:02	9:19	12:47	1:21	7:39.0	8:05

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י
דברים / חזון	7:06	8:22	7:21	8:24	7:14	8:25	7:23	8:23
ואתחנן / נחמו	7:01	8:16	7:17	8:19	7:09	8:20	7:18	8:17

עורך אחראי: לוי צחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף צחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעליד צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יור: הרב יוסף צחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 6084000, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il אינטרנט: chabad@chabad.org.il דואר אלקטרוני: ISSN 0793-7474

השקיעה⁷⁷) מניחים תפילין דרבנותם⁷⁸ ואומרים קריאת שמע, קדש, והיה כי יביאך, ושש זכירות⁷⁹. סיום הצום⁸⁰ - בצאת הכוכבים.

יום שני

י' במנחם-אב

מוצאי הצום: "כמדומה, שבליל מוצאי תשעה באב נוטלין את הידיים ג' פעמים לסירוגין כמו נטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה⁸¹. הנטילה - לפני קידוש לבנה⁸². וכן נועלים הנעליים ורוחצים הפנים תחילה⁸³. מבדילים על הכוס - "הנה אל ישועתי"⁸⁴, ברכת הגפן והמבדיל בלבד (בלי נר ובשמים), ומקדשים את הלבנה.

אין אוכלים בשר ואין שותים יין הלילה, ולהסתפר ולכבס מותר⁸⁵. אולי יש לומר שבהוספה בלימוד (דט"ו באב) מתחילים כבר מתשעה באב

אין כאלוקינו⁷⁰, וכל השיעורים (כולל: חת"ת⁷¹. וענייני בית הבחירה⁷²) השייכים לשחרית⁷³. ואחר כך סדר תפילת מנחה.

מנחה²¹: וידבר. קטורת. אשרי. חצי קדיש. קוראים 'יחל' לשלושה אנשים, והשלישי מפטיר ב"דרשו ה' בהמצאו". יהללו. חצי קדיש. שמונה עשרה. אומרים 'נחם' בכונה ירושלים, ו'עננו' (בתפילת לחש) ב'שומע תפילה'⁷⁴. שכח 'נחם' - אומרה בברכת 'שמע קולנו' אחר 'עננו', או ב'רצה' קודם 'ותחזינה', או ב'מודים' קודם 'ועל כולם', ואם שכח - אינו חוזר²¹. שכח 'עננו' - יאמרנה (ללא חתימה) אחר 'אלוקי נצור' קודם 'היו לרצון'⁴¹.

בחזרת הש"ץ אומר 'עננו' בין גואל לרופא, 'נחם' בכונה ירושלים, "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו..." (או נשיאת כפים - לנוהגים אותה בכל יום. ונוטלים ידיהם תחילה עד הפרק⁷⁵). קדיש תתקבל. עלינו. קדיש יתום²¹. לאחר מנחה⁷⁶, (קודם

דברי אלה אשר התחננת⁷⁷, עכ"ד. וא"כ, לכאורה, כיוון שהיום אין אנו אומרים זאת מייד אחרי שחרית, אין מקום לאמירה זו. וע"ע. (70) מתחילים כרגיל "קוה אל ה'", עד "את עמו בשלום".

לכאורה ברור, שאין מקום לומר [שוב, או כששכחו בשחרית] את המשניות (של האבל ויארציט) דשחרית (אמנם י"א, שבימים שהרבי נהג לומר קדיש שלא בימי הקריאה, היה אומר משניות וקדיש לפני מנחה. ויש לברר).

(71) לכאורה, את שיעור התניא ניתן היה לומר בבוקר, ראה לעיל הערה 30, אבל כאמור, מהלשון 'כל השיעורים' משמע שסדר האמירה צ"ל דווקא אחרי שחרית, וכדלהלן הערה 73 (ככל שביררתי, התניא שהיה הרבי אומר בזמנים מסויימים לפני שחרית לא היה השיעור היומי).

(72) ראה ספר השיחות תנש"א ח"ב עמ' 691 (ושם, שיש לזה השלמה במוצאי היום).

(73) ראה גם אג"ק חלק יז עמ' קמו, שטוב ללמוד שיעורי חת"ת בסמוך לשחרית. ובשו"ע אדמו"ר ז"ל ס"א, שכן עדיף לגבי כל שיעורי תורה הנלמדים ביום.

(74) מי שאינו מתענה, לא יאמר 'עננו' (גם לא 'ביום צום התענית הזה'). ראה הדעות בזה בפסקי תשובות סי' תקס"ה ס"ק א.

(75) הוראת הרבי ביו"כ, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' ריז. ושם, שגם הם צריכים ליטול ידיהם במוצאי היום ג"פ לסירוגין עד הפרק.

(76) הרבי נהג תמיד להניח בבוקר (ראה לעיל) רק תפילין דרש"י. למנחה הניח שוב תפילין דרש"י, ולאחריה חלץ אותן בחדרו והניח תפילין דשימושא רבא. ואח"כ דר"ת ודראב"ד (כחסד ב'היום יום' יט מנ"א).

(77) ראה פסקי הסידור אות נג. 'סדור רבינו הזקן עם ציונים והערות' עמ' פג. אך מסתבר, שמי שלא הניח עדיין - יניחם גם אחרי השקיעה.

(78) לעצם ההנחה בת"ב - 'מסיפורי כ"ק מו"ח אדמו"ר על-דבר הנהגות אביו כ"ק אדמו"ר מהרש"ב. והוא דלא כמו שכתב במשמרת: שלום ס"מ משו"ת הרמ"ע מפאנו" - ספר המנהגים שם [וראה שם להלן עמ' 77 אודות אבל ר"ל בתוך שבעה שיניח תפילין דר"ת, בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש, ושכן מובא בשם המקובל מוה"ר שלום שרעבי].

(79) ספר המנהגים, והאמירות - ה"ה מכלל סדר היום.

(80) בלוח השבוע (סוף גיליון תקע"ד) הובא מיומן פורים תשכ"ה שאמר הרבי שניתן להקדים תפילת ערבית לפני צאת הכוכבים (כמ"ש במטה אפרים סעי' תר"ב סעיף כט). אבל בפועל לא נהגו כך במניין של הרבי כל השנים (בכל התעניות), ואולי היה אז מצב מיוחד למישהו.

(81) "לא שמעתי זה בפירוש, אבל למדתיה מהנהגת מוצאי יום הכיפורים" - ספר המנהגים.

(82) כמו במוצאי יום הכיפורים - אג"ק חלק כ עמ' רפד.

(83) לוח כולל-חב"ד, מוצאי יו"כ.

(84) כן נהג הרבי (וכן מנהגו במוצאי יו"ט, כדעת הלבוש והפרמ"ג במשפחות ר"ס תצא, דלא כמנהג העולם - הובא בלקוטי מהר"ח ח"ב פבא, וש"נ - שאם אין זו תחילת השבוע א"א פסוקים אלו. וכיוון שאין זו הנהגה מיוחדת למוצאי ת"ב, צ"ע מ"ט כתב בלוח כולל חב"ד כאן להתחיל ההבדלה כמנהג העולם, והרי ביו"ט לא כתב כן).

(85) לוח כולל-חב"ד (מרמ"א סי' תקנ"ח. ובפסקי תשובות שם ס"ק ג ונטעי גבריאל ס"פ צו הוסיפו גם: היתר ברכת שהחיינו ושמיעת כלי זמר).

שבת חזון: לראות במוחש את ביהמ"ק

עניין הנצחיות קשור עם עבודתו של בעל-תשובה, שכבר בא לידי ניסיון ועמד בו • מכיוון שבית-המקדש השלישי יהיה נצחי, מובן שדווקא בו מתגלה שלימות העילוי של עבודת התשובה • על-אף שהוא טוען שאינו רואה את המקדש שלעתיד, הרי שורש הנשמה שלו בודאי רואה, וראייה זו פועלת עליו כפי שהוא נמצא למטה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

בית-המקדש הראשון שהיה קודם הירידה דגלות, על-דרך העילוי דבעלי-תשובה לגבי צדיקים. וזהו מה שהגילוי של ה"מקדש דלעתיד" (בשבת חזון) נאמר בלשון "חזון" (מחזה) שהוא תרגום של ראייה – כי כללות העניין דלשון תרגום הוא שמהפכים לשון של תרגום לקדושה (כמבואר בתורה אור), שעל-ידי זה נפעל עילוי גדול יותר, בדוגמת העילוי דבעלי-תשובה לגבי צדיקים.

2. והנה, אף-על-פי שהעילוי הבא על-ידי ירידת הגלות ועבודת התשובה שייך גם בבית שני (הבא לאחרי חורבן בית ראשון), אף-על-פי-כן, עיקר ושלימות עילוי זה יהיה בבית-המקדש השלישי דווקא.

והביאור בזה: אף-על-פי שבית ראשון (שנבנה על-ידי שלמה המלך, שעליו נאמר "וישב שלמה על כיסא ה'") היה בדרגה נעלית ביותר, ועד שבעת חנוכת בית-המקדש הראשון "לא עשו ישראל את יום-הכיפורים", מפני שגילוי זה היה נעלה יותר מכללות העניין דיום-הכיפורים, ולכן "יצתה בת

א. ידועה תורת רבי לוי-יצחק מברדיטשוב (שהוא הממליץ טוב ואוהב ישראל) ש"שבת חזון" הוא מלשון "מחזה", שאז "מראין לכל אחד ואחד המקדש לדעתיד".

והכוונה בזה – לעורר ולעודד את בני ישראל להוסיף בכל ענייני התורה ומצוותיה, כי כאשר רואים את המקדש דלעתיד כפי שהוא עומד בנוי על מכוננו למעלה, ועבודתם של בני ישראל היא רק להמשיך ולהוריד את בית-המקדש למטה – הרי זה פועל עידוד ונתינת כוח להוסיף בכל ענייני התורה ומצוותיה, שעל-ידי זה ממשיכים ומורידים את בית-המקדש השלישי למטה, וכפסק-דין הרמב"ם (הלכות תשובה, פרק ז' הלכה ה') "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה... ומיד הן נגאלין".

והנה, "חזון" ("מחזה") הוא תרגום של ראייה, וזהו השייכות המיוחדת ד"חזון" ל"מקדש דלעתיד", כי היות ש"מקדש דלעתיד" בא לאחרי הירידה דזמן הגלות ועבודת התשובה דבני ישראל בזמן זה [כפסק-דין הרמב"ם דלעיל שהגאולה (והמקדש) דלעתיד היא לאחרי עבודת התשובה [בסוף גלותן]], לכן יהיה באופן נעלה יותר מאשר

דורנו: "לא ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר הולך לבית-החיים בתשעה באב"⁶⁵.
מנחה:

תפילת מנחה – בשעה מאוחרת יחסית⁶⁶.
'אגרא דתעניתא' (=דמי הסעודות שנחסכו בגלל התענית) – נותנים לצדקה לפני תפילת מנחה⁶⁷.
מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בברכה. קריאת-שמע (כדי לומר קריאת-שמע בתפילין, אומרים את כל שלוש הפרשות⁶⁸). שיר-שלישום⁶⁹.

והכוונה שכדי לשבת צ"ל שני התנאים – הן חצות (שלפני זה, גם לאחר הקינות, אין לשבת על הספסל כמ"ש במשנה ברורה שם ס"ק יב ע"פ הרמ"א שמיקל בזה, כי השו"ע כאן כתב כמנהג צרפתים שהביא בב"י בשם מהר"ם, שיושבים ארצה עד המנחה), והן סיום הקינות (גם אם לא הספיק לסיימן לפני חצות, כי יושבים לארץ כדי לקונן כדלעיל הערה 35. ולכאורה גם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב אמר קינות אחרי חצות, כדלעיל הערה 65). ולא כהנמנעים מאמירת או השלמת הקינות אם כבר עבר חצות היום. בהערה בספר המנהגים שם הביא, ש"א שאין רשאי להחמיר לישב על-גבי קרקע אחר-כך (אפילו אם אין בכך משום יוהרא. כן כתב במקור שצוין שם).

65) ספר-המנהגים עמ' 47. וראה הסבר ע"ז באג"ק חלק יא עמ' שו. 66) ספר-המנהגים שם, ע"פ שו"ע אדמו"ר סימן קכט. וראה בס' 'מנהג ישראל תורה' ס' תקנ"ה ס"ק ב, שיש המתפללים מנחה גדולה בת"ב כזריזין מקדימין להנחת תפילין, ודחה זאת. וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מתפלל בקביעות בכל התעניות, כולל תשעה באב, בשעה הרגילה לתפילת מנחה בכל יום (15:15). בכ"י החיים ס' תקנ"ט ס"ק יט הביא מס' פתחי-עולם (שמחברו היה מחסידי חב"ד), שבמנחה תולין את הפרוכת במקומה כמו שלובשים את הטלית. וכן מנהגנו, וכך נהגו אצל הרבי (הרה"ח ר"ל ש' גרונר).

67) כדאיתא בספרים (מטה-משה ס' תשנ"ו, אליה-רבה ס' תקס"ו ס"ק ב) שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שדמי המאכלים שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלו לקדושה ממש – 'התועודות' תשמ"ט ח"ב עמ' 460.
68) ודלא כמשנה ברורה ס' תקנ"ה ס"ק ה. וראה בס' מנהג ישראל תורה' ס' תקנ"ה ס"ק ג, ובספר 'נטעי-גבריאל' הל' בין-המצרים, בשו"ת שבסוף הספר (במהדו"ב – סימן יט) בענין זה. אך כיוון שאין כאן עניין דהשלמת ר"ח אברים (כב"ש קטנה לצאת י"ח, וק"ש שעל המטה) אלא רק לומר הפרשה בתפילין (כמו בהנחת תפילין דר"ת בכל יום), אין לחזור תיבות ה' אלוקים אמת" (ראה אג"ק חט"ז עמ' רצד).

69) לגבי אמירת 'בית יעקב', כההוראה בסידור אדמו"ר בכל יום שאין אומרים תחנון, ניתן היה לומר שהדבר נכלל בהוראה לומר שיר-שלישום. אמנם בשער-הכולל (פ"א סעיף כג) הביא מס' סדר היום, ש"בית יעקב" תוכנו – שיקבל הא"ל תפילתנו, ויהיו דברי אלה אשר התחננת קרובים אליה", וגם "שיר המעלות" שייך לקבלת התפילה. ולפי נוסח אדמו"ר ז"ל ביום שאין אומרים תחנון "כיוון שגמר תפילתו ואמר אשרי ובא לציון וגם קדיש תתקבל – שייך לומר ויהיו

אמירת תניא היום: לכאורה – אין בזה הגבלה⁵⁸, ובכל זאת עדיף לומר את השיעור היומי לפני מנחה (השלמה – מצאת הכוכבים, כרגיל).

אמירת תהילים וחומש דחת"ת היום: רק לפני מנחה⁵⁹ ואילך (השלמה – מצאת הכוכבים, כרגיל). לימוד ענייני בית-הבחירה היום: אחרי חצות היום⁶⁰ (השלמה – מצאת הכוכבים).

עד חצות היום⁶¹ (12:47 בתל-אביב), אסור לעשות מלאכה שיש בה שיהוי קצת. ואין מכינים צורכי סעודה⁶². ואין יושבים על הספסל⁶³ [גם אחרי חצות, עד סיום הקינות⁶⁴]. כתב הרבי נשיא

58) ראה לעיל ציון 30.

59) מפשטות הלשון בספר-המנהגים "וכל השיעורים השייכים לשחרית" ניתן היה להבין שהכוונה גם לתהילים, אבל מהמסופר בס' המנהגים על אדמו"ר מהורש"ב שהיה אומר תהלים בשעה שהתפללו הציבור שחרית, מוכח לכאורה שגם בתהילים אין הגבלה. מאידך עיין במענה הרבי שבס' 'תורת מנחם – מנחם ציון' ח"א עמ' 312, שהרבי בתוך שבעה נמנע מלומר שיעור תהלים לפני התבה משום שתהילים ענינו גם "נעימות וזמירות" שהוא ענין של שמחה ומקשר זאת עם אמירת תהילים בת"ב, ע"כ. ולפ"ז מתיידין תהילים במנחה רק בגלל "סדר היום", ובשחרית ההיתר הוא רק על חולה וכיו"ב. וע"ע.

60) סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 691 סוף הערה 87. והנה בלקוטי" שיחות כרך כח עמ' 286 איתא, שהואיל והשיעורים בתורה הם "חיי נפש", הרי זה גם למי "דלא ידע מאי קאמר" (למרות שכמובן, מאותה סיבה, צריך לעשות הכול על-מנת להתעמק בהם), וזה כולל חת"ת, רמב"ם ו'בית הבחירה', עיי"ש. וכנראה שזו גם הסיבה להיתר אמירתם בת"ב (אף שמדינתא ניתן היה לאומנם בבוקר, מצד צער, או מדין "להוט אחר התורה", או מצד "סדר היום", אך בפועל ההוראה היא להחמיר ולדחותם לפני מנחה – ראה נטעי-גבריאל הל' אבילות ח"ב פרק קו הערות ה,א). ואולי מפני שענייני בית-הבחירה הם בגדר "בניין ביתי" שעיקר זמנו לפני תום יום ת"ב, לכן לא נדחו למוצאי היום. והעירני ח"א, שאולי כיוון שמוותר ללמוד ענייני בית-הבחירה אחה"צ – ניתן יהיה גם לסיים או מס' מידות ותמיד, אף שבשיחות (כמה מהן צוינו בהערה 45) לא נזכרה בפירוש בעניין היום היום אלא מס' מו"ק (אלא שברוב המקומות הלשון היא 'בלימוד המותר אז ע"פ שו"ע' וכד'). כן לכאורה ניתן לסיים מסכת סוטה, שסיומה – מהעניינים המותרים בת"ב.

61) 'בתורת-מנחם – התועודות' תשי"א שבהערה 29: "כפי שראית על הרבי – הנה בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה ניכרת עליו מתיחות ועצבות".

62) וכבר כתבו, שיותר טוב לעסוק בצורכי סעודה אפילו קודם חצות, מאשר לדבר דברים בטלים וכדומה (טור-ברקת ס' תקנ"ט ס"ק ז).

63) לוח כולל-חב"ד, על-פי שו"ע שם סכ"ב ונו"כ.

64) כן מוכח מלשון ספר המנהגים "אחר חצות היום ואחר סיום הקינות – יושבים על הכסא כרגיל" ומצוין לסי' תקנ"ט ס"ג,

קול ואמרה להם כולכם מזומנים לחיי העולם הבא" (מועד־קטן ט,א) – אף־על־פי־כן, ישנו עילוי בבית שני שלא היה בבית ראשון. וכמובן ממאמר רז"ל (תענית כו,ב) "ביום חתונתו זה מתן־תורה, וביום שמחת לבו זה בניין בית־המקדש":

כשם שבנוגע ל"יום חתונתו זה מתן תורה" נעשה עילוי מיוחד על־ידי עבודת התשובה שבזמן גלות בבל, שזהו העילוי ד"פורים" (שאז "קיימו מה שקיבלו כבר", קיום ותוקף לכללות העניין דמתן־תורה) לגבי יום־הכיפורים ("יום חתונתו זה מתן־תורה" – יום־הכיפורים שניתנו בו לוחות אחרונות), כמבואר בתיקוני זוהר שיום־הכיפורים הוא "כפורים", כמו פורים (היינו, שפורים הוא למעלה מיום־הכיפורים), ועד שהעילוי דפורים הוא למעלה ממדידה והגבלה, כמאמר רז"ל "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".

כמו כן מובן בנוגע ל"יום שמחת לבו זה בניין בית־המקדש" – שמפני היות בית שני לאחרי עבודת התשובה דגלות בבל, היה בו עילוי לגבי בית ראשון.

אמנם, עיקר ושלמות עיקר זה יהיה ב"מקדש דלעתיד" (בית־המקדש השלישי) דווקא, כי בית שני לא היה בניין נצחי, שהרי לאחריו היה עניין של חורבן וגלות, ועילוי זה יתגלה בבית־המקדש השלישי דווקא, שהוא יהיה בית נצחי, גאולה שאין אחריה גלות.

דהנה, עניין הנצחיות (בית נצחי) קשור עם עבודת התשובה – כמובן על־פי דברי הרמב"ם אודות העילוי דבעל־תשובה לגבי צדיק, שהבעל־תשובה בא לידי ניסיון ועמד בו, שאז בטוחים שעבודתו תהיה באופן נצחי, מה־שאי־כן בנוגע לצדיק שלא בא לידי ניסיון, שאי־אפשר לדעת כיצד תהיה הנהגתו כאשר יבוא לידי ניסיון (אף־על־פי שהוא בחזקת כשרות). ועל־דרך העילוי דשטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בבית־דין, שיש לו תוקף נצחי וכו'.

ולכן, מאחר שעניין הנצחיות ישנו רק ב"מקדש דלעתיד" (ולא בבית שני) – מובן, שעיקר ושלמות העילוי שבעבודת התשובה (הקשורה עם עניין הנצחיות) מתגלה בבית־המקדש השלישי דווקא.

ג. עניין זה (שהעילוי הנפעל על־ידי עבודת התשובה שבזמן הגלות – שהיה כבר בבית שני – יתגלה ב"מקדש דלעתיד" (השלישי) דווקא) מתבטא בזה ש"המקדש דלעתיד" הוא בית־המקדש השלישי. והביאור בזה:

החילוק שבין מספר אחד למספר שלושה הוא על־דרך החילוק שבין יום ראשון ליום שלישי דמעשה בראשית: יום ראשון נקרא "יום אחד", לפי שאז היה הקב"ה יחיד בעולמו. ויום שלישי עניינו שהוכפל בו כי טוב, "אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום", היינו, שיום השלישי מגלה את העניין ד"כי טוב" גם ביום השני, כי ביום השני מצד עצמו היה ה"טוב" בהעלם – שאינו בא בכתיבה (ועל־אחת־כמה־זכמה שאינו בא בקריאה), ודווקא ביום השלישי מתגלה הכוונה הפנימית שביום שני, שבעצם הרי זה גם עניין ד"כי טוב".

ובעבודת האדם – הרי זה החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת הבעל־תשובה:

"יום אחד" עניינו – עבודת הצדיקים, שאצלם לא שייך עניין אחר מלבד אלוקות – הקב"ה יחיד בעולמו, ואין נתינת מקום כלל לעניין דהיפך הקדושה.

יום שני עניינו – נתינת מקום לעניין דהיפך הקדושה, ואף־על־פי־כן, גם ביום שני ישנו בהעלם עניין "כי טוב", כי מה שישנו נתינת מקום לעניין של היפך הקדושה (כללות עניין החטא, שעל זה נאמר "ונפש כי תחטא – תוהא"), הרי זה כדי להפוך זאת לקדושה.

ועבודת הבעל־תשובה היא על־דרך העניין דיום השלישי, היינו, שלאחרי שחטא ופגם כו' (שזהו עניין הפירוד והמחלוקת דיום שני), הרי הוא מהפך עניינים אלו לקדושה, ועל־ידי זה הרי הוא מגלה את העניין ד"כי טוב" שביום השני.

וכמבואר בתניא (פרק כ"ז) בפירוש הכתוב "וגם רשע ליום רעה", "שישוב מרשעו ויעשה הרע שלו יום ואור למעלה", שעל־ידי זה נפעל נחת־רוח למעלה, כמבואר שם שיש "שני מיני נחת־רוח לפניו יתברך... וזה שכתוב ועשה לי מטעמים... לשון רבים, שני מיני נחת־רוח": הא' – מעבודת הצדיקים, והב' – מהפיכת הרע ל"יום אור", שזוהי

אין אוחזים את הציציות ב'ברוך שאמר' ובקריאת שמע⁴⁴.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה לובש הטלית בבוקר ופושטו, ואחר־כך מניח התפילין ומתפלל בהן – כל זה בחדרו, שלא ירגישו בדבר. ובעת שהתפללו – אמר תהילים וכיוצא בזה⁴⁵.

הש"ץ⁴⁶ אומר 'עננו' בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. שכח לאומרה ונזכר קודם שאמר "ה" מחתימת רפאנו – חוזר ואומר 'עננו' ו'רפאנו', ואם כבר אמר "ה" – אומר 'עננו' בברכת 'שמע קולנו' וחותרם: "ברוך אתה ה', העונה בעת צרה ושומע תפילה". שכח גם שם – אומרה כברכה בפני עצמה אחר 'שים שלום'⁴⁷.

בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו"⁴⁸. אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים⁴⁹ בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש⁵⁰. הפטרה בירמיהו (ח,יג

תקנ"ה ס"ק ב' מס' פתחי עולם. ובפועל לא נפוץ לברך. ולכן, למעשה יש ללבוש את הט"ק שישנו בו בלילה, או עכ"פ ללבוש כשהידיים אינן נקיות, כדי שלא להתחייב בברכה (ראה לקט יושר עמ' קי ענין ג, משנ"ב ס"ק ב, ג, ולוח דבר בעתו). בישיבת תול"ת בצרפת נמנעו – עד חצות היום – מלהוציא את הציציות החוצה (ע"פ האמור בשו"ע סי' תקנ"ה ס"א. וכ"כ בלוח דבר־בעתו).

44) מנהג העולם, נטעי־גבריאל פנ"ח סכ"ב וש"נ.
45) משיחת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע – ספר־המנהגים, ועיי"ש בהערה. וראה 'רשימות היומן' עמ' קנה.

הרבי לא אמר תהלים באותו זמן, אלא (כפי המסופר – וחלק ממראות קודש): בשנים הראשונות קרא ברשימות הצמח־צדק. בשנות המ"ד היה מביא סידור וקניות ועוד משהו. בשנים תשל"ב ותשמ"ט עיין בסידור. בשנת תשל"ה עיין גם בקניות.

46) ראה לעיל הערה 34 בקשר לנרות בעמוד הש"ץ. לכתחילה אין להעמיד ש"ץ או בעל קורא שאינו מתענה. בדיעבד או בשעת הדחק יש להקל, ויאמר 'עננו' בשומע תפילה, ובלשון "ביום צום התענית הזה", נטעי גבריאל פ"ט ס"י.

47) שו"ע אדה"ז סי' קיט ס"ה.

48) כמו כהן אבל שאינו נושא כפיו מפני שאינו שרוי בשמחה, כדעת האבודרהם, שיירי כנה"ג סי' תקנ"ט, דגול מרבבה שם, ועוד – ראה נטעי גבריאל פרק נט ס"ה.

49) מי שאינו מתענה – ישתדל (אם אפשר – באמירה לגבאי מראש) שלא יקראוהו לעלות לתורה, ראה הדעות בס' פסקי־תשובות סי' תקס"ה ס"ק ז.

50) וכן נהג הרבי (בשנת תשמ"ח), וכמ"ש בשערי־אפרים שער ח סעיף צט, וזאת למרות דברי אדמוה"ז (ע"פ המג"א) בשו"ע שלו סי' רפב סי"ב ו"ח שאין להפסיק בקדיש בין המפטיר להפטרה (וכמו שהקשה בגיליון רע"א לסי' תקנ"ט ס"ד). וראה בס' בירור־הלכה

– ט,כג) "אסוף אסיפם"⁵¹. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטיר.

ולפעמים בשחרית וגם במנחה. אמירת כל הקינות⁵². אשרי. ובא לציון גואל, ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם בלא תתקבל. עלינו. קדיש יתום. בסיום תפילת שחרית אין אומרים 'שיר של יום' ו'אין כאלוקינו'⁵³. לאחר מכן קורא כל אחד ואחד לעצמו 'איכה'⁵⁴.

אם יש ברית־מילה, מלים אחר הקינות⁵⁵. האב והאם, המוהל והסנדק מותרים ללבוש בגדי שבת (אך לא נעליים) עד אחר המילה. מברכים על הכוס ונותנים לתינוקות⁵⁶. אין 'שאלת שלום' בתשעה באב. וכן אין לומר 'בוקר טוב' וכדומה, או לשלוח שי לחברו. מי שאינו יודע מכך ונותן שלום, משיבים לו בשפה רפה ובכבוד ראש, וטוב להודיעו שתשעה באב היום⁵⁷.

שיעורי תורה:

תנינא סי' תקנט שריכו עשרות שיטות הסוברות שיש לנהוג כן (אך לא ביאר הטעם). דנו בזה ב'התקשרות' גיליונות: תתל"ו, תתמ"ז ותתנ"ו.

51) רמ"א סי' תקנט ס"ד.
52) לאמירת פיוט 'אלי ציון' – נהג הרבי לעמוד (המנהגים השונים בזה ראה נטעי־גבריאל פרק סא סעיף יב, וש"נ). כמדומה שחוזרים את הפיוט 'אלי ציון' רק בסוף הפיוט, ולא בין בית לבית. אין אומרים את הקינות שחוברו בדורותינו לזכר קדושי השואה (ראה בכ"פ חב"ד גיליון 1005 שהרבי שלל זאת. וראה נטעי גבריאל שם ס"ד).

53) נשים רשאיות, לכאורה, לומר (אם נוהגות בזה): שיר־שלי יום, 'אין כאלוקינו', חומש דחת"ת (ומה שהורה להן הרבי) ענייני 'בית הבחירה' – מייד אחרי חצות היום. גברים אומרים זאת כדלהלן רק אחרי ק"ש בתפילין דרש"י – כנראה כסדר ההשלמה דשחרית.

54) אצל אדמו"ר מהורש"ב בשחרית היו מסיימים את התפילה בשעה 12:30 לערך [וכיוון ש"התחילו בשעה 8, לא יאחר מ'8:30" ('רשימות היומן' עמ' תד), הרי שהאריכו הרבה בקינות. וראה בשערי־תשובה ר"ס תקנ"ט, שבמקום שאין מאריכין בקינות, טוב שלא להשכים, בעניין שישוהו באמירת הקינות עד סמוך לחצות היום], ואחר כך היה אומר [לעצמו, לא בציון] 'איכה' במשך שעה וחצי לערך, ורק אחרי כן ישב על כסא כרגיל – ספר־המנהגים עמ' 48.

55) בספר מהר"ל – מנהגים (הוצאת מכון־ירושלים ס"ע רנה) איתא, שאז, ב'ובא לציון', אומרים 'ואני זאת בריתי'. וצ"ב מנהגו בזה. לגבי 'קוואטר' ראה לעיל הערה 34.

56) לוח כולל־חב"ד.
57) שו"ע סי' תקנ"ד ס"כ ומשנה־ברורה שם. שו"ע סי' תקנ"ד ס"כ ומשנה־ברורה שם. וראה נטעי גבריאל פרק עו.

טוב' זה לזה.
תלמוד תורה:

"אפילו בתשעה באב, ש"אסור לקרות בתורה משום שנאמר 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'"³¹ – חייבים לתלמוד תורה בכל רגע ורגע, אלא שהלימוד הוא בחלקי התורה המתאימים ליום זה"³².
כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה לומד בכל שנה ושנה בתשעה באב מדרש 'איכה רבה', וסוגיית 'רבי יוחנן' דפרק הניזקין (גיטין נה סע"ב – נח סע"א)³³.

גם במשך המעתי'לעת דתשעה באב יש לערוך 'סיום' (על מסכת מועד'קטן, שהוא מהעניינים המותרים לתלמוד ביום זה)³⁴.
"בנוגע ללימודי יארצי'ט בתשעה באב: עד חצות היום – לימוד משניות דאחרי התפילה הוא

(31) שו"ע או"ח ר"ס תקנ"ד.

(32) "ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שדי'חמד, אסיפת'דינים, מערכת בין'המצרים ס"ב ס"ב, על'דרך ובדוגמת קדימת הלימוד בעניינים שהזמן גרמא, הלכות החג בחג וכי"ב, בכל השנה. ראה טושו"ע ודאדמוה"ז אור"ח ר"ס תכט, ובט"ו שם – ספר'השיחות תש"נ ח"ב עמ' 574 (וכ"כ בילקוטי'סוף ח"ה עמ' 580, ובנטעייגבריא'ל מהדו"ב ח"ב פרק עה הערה יז. וע"ש בשו"ת שבסוף הספר ס"י יז. ועיין ביאור בזה בשיחת ש"פ דברים תשל"ד (שיחות'קודש ח"ב עמ' 340-342, נעתק ב'התקשרות' גיליון תיט עמ' 17)). וראה לקוטי שיחות חלק ט' עמ' 250, שבשנת תשל"ל המליץ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשהורה באותה שנה על עריכת משמרות ללימוד במשך כל היממה דתשעה באב, שהמתאים ביותר בלימוד ענייני דיומא הוא רשימות כ"ק אדמו"ר ה'צמח'צדק' על מגילת איכה. בספר' השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63 מובא "שביום י"ז בתמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל [א"ה: ראה כיצא'בזה בקשר לכ"ד כסלו, בן איש חי שנה א' ס"פ וישב, הל' חנוכה אות כג]) בתורה (בנביאים) פרשת היום ע"ד 'צום הרביעי' ו'צום החמישי' (על'דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיצא'בזה)". פרשת היום: מלכיס'ב כה, איכא. ירמיהו לטב"י, נביכ"ז. דברי הימים'ב לו, יז, כ.

(33) ספר'המנהגים.

(34) ספר'השיחות תש"נ ח"ב עמ' 579 הע' 189 (ועד"ז בכ"מ, כגון לקוטי'שיחות כרך כד עמ' 336, כרך כח עמ' 287, סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 564 הע' 117 וסה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 ועמ' 733). וראה בהערה 71. וכבר העירו, שהמאמר האחרון בסיום מו"ק אינו בעניין אבילות. וכנראה נחשב שבתל לכל העניינים שלפניו, וצ"ע ההגדרה בזה (ומאידך, ניתן ה' לסיים מסכת סוטה, שסיימה בענייני עקבתא דמשוחא. אבל אולי לא נזכרה מפני שלכתחילה יש לתלמוד במסכת עצמה ביום זה).

בפרקי דתענית³⁵ ומועד'קטן (פרק ג) הידועים, ולאחר חצות היום – נוהגים בזה כמו בשאר הישעורים, היינו שהעוסק בזה בכל ימות השנה שומר עליהם גם בתשעה באב"³⁶.
לעניין לימוד חסידות, משמע שמותר³⁷. אין נוהגים לישון על הארץ, או לשים אבן תחת הראש. שחרית:

שיעור נטילת'דיים שחרית בתשעה באב – רק עד קשרי האצבעות³⁸. אם יש לכלוך על'גבי העיניים והרגילות היא לשטוף לכלוך זה במים – מותר³⁹. אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"⁴⁰ עד למחרתו⁴¹. בשחרית⁴² אין מניחים טלית ותפילין⁴³.

(35) אולי הכוונה למשניות ממסכת זו העוסקות בענייני התענית, מפ"א מ"ד עד ספ"ג.

(36) אג"ק חלק יא עמ' שו. ומה שבתשעה באב תשמ"ח סיים הרבי במנחה דת"ב את המשניות דמו"ק, אולי היתה הנהגה חד'פעמית או אישית. וב'רשימות היומין' עמ' תכב כתב ע"ז 'במנחה – איני יודע'. מלשון מכתב זה ברור, שה"ה לכל הישעורים הקבועים שאדם נוהג ללמוד בכל יום. ומציין שם ללוח היום-יום ביום זה, וגם שם הלשון "כל הישעורים".

(37) ומ"מ רצוי ללמוד מענייני דיומא, ראה המובא לעיל הערות 19,

30. (38) ספר'המנהגים עמ' 47. ובמכתב המצויין שם: "כן הורה גם'כן כ"ק מו"ח אדמו"ר. ויש לומר אשר בתשעה באב מפני החלישות שבקדושה אין הטומאה מתאוה כל'כך לשרות, ועל'דרך מה שכתוב בשו"ע רבנו מהדורא בתרא סו"ס ד, ומתפשטת רק עד קשרי אצבעותיו" – אג"ק ח"ג עמ' קמו, עיי"ש.

(39) לוח כולל'חב"ד, על'פי שו"ע אדמוה"ז ס' תרג"ג ס"ג.

(40) סידור אדמוה"ז, וכן הוא בכתבי האריז"ל. וראה השקלא'וטריא בזה בספרים שהובאו בשדי'חמד, פאת'השדה, אסיפת'דינים, בין'המצרים ס"ב ס"ק ט [בהוצאת קה"ת: כרך ח' עמ' א'תשס"ה] – ספר'המנהגים שם. וראה בארוכה בס' חקרי'מנהגים עמ' קפה ואילך (גם בקשר להערה הבאה).

(41) הוראת הצמח'צדק בשם רבינו הזקן. ודלא כיש נוהגים לברך בלילה כשנועל הסנדל – ספר'המנהגים שם.

(42) ולכאורה כיוון שאין מניעה ללמוד היום פנימיות התורה (ראה לעיל הערה 30), הנהגים לומר פרק תניא לפני התפילה (סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 412, ובכ"מ. ובסה"ש תש"נ ח"א עמ' 246: "על הסדר, או באופן אחר"), יאמרו זאת גם היום (ועד'ף ללמוד מענייני דיומא, כמו באגה"ת פ"ז).

(43) לוח כולל'חב"ד, משולחן'ערוך סימן תקנ"ה ס"א. ובס' 'ציצית הלכה למעשה' (תשנ"ה) פ"ב הערה 57 העיר, שכיוון שע"פ קבלה צ"ל לבישת טלית ותפילין וברכותיהן בתשעה באב כרגיל בכל יום, הנה אף שרק האדמו"רים עצמם נהגו בזה כמבואר בספר' המנהגים, הרי טלית'קטן שהוא בצינעא והכל לובשין אותו, אולי יש מקום לברך עליו לדין בשחרית. ואפילו ע"פ נגלה – ראה משנ"ב

עבודת הבעל'יתשובה.

אבל אף'על'פי'כן, ביום שני עצמו ישנו עניין זה בהעלם בלבד, וגילוי הדבר נפעל ביום השלישי דווקא, שאז מתגלה שהכוונה בעניין "שני" היא – להפוך זאת ל"יום אור", "האור כי טוב".

ומאחר שביום השלישי מתגלה עניין ה"כי טוב" שכיום שני – הרי זה באופן נעלה יותר מעניין ה"כי טוב" שביום הראשון, וזהו מה שיום השלישי הוכפל בו כי טוב, באופן של "כפליים לתושיה"

לבוש של זכויות – הרי על'ידי זה רואה האדם את עצם ומהות הדבר בראייה מוחשית (ולכן מותר להרכיב "משקפיים" ביום השבת, מאחר שעל'ידי זה יכול האדם (הזקוק לזה) לראות כדבעי). וכמובא באחרונים שהראייה על'ידי משקפיים נחשבת לראייה מוחשית בנוגע לעניינים שבהם צריך להיות ראייה מוחשית.
וזהו עילוי שבת חזון לגבי שאר ימי השנה: בתפילת שחרית בכל יום ויום אומרים ב"שירת

אלו שרואים בשבת חזון את המקדש דלעתיד, בפועל ממש, אינם זקוקים להסברת וביאור העניין בעת ההתוועדות...

(שזהו עילוי הבעל'יתשובה לגבי צדיקים), ש"כפליים" מורה על עניין שבאין'ערוך לגמרי (ולא רק ב' פעמים בלבד), כמובן ממאמר רז"ל במקום שבעל'יתשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד שם (היינו, לא רק שבפועל אינם עומדים שם, אלא הדבר אינו ביכולתם כלל), שעילוי בעל'יתשובה לגבי צדיקים הוא באין'ערוך לגמרי (כי אם נאמר ש"כפליים" פירושו ב' פעמים בלבד (ולא באין'ערוך) – אינו מובן מדוע אין ביכולתם לבוא לדרגה זו).

ועל'פי זה מובן שכשם שעניין "כי טוב" שכיום השני מתגלה ביום השלישי דווקא, כמו כן העילוי הנפעל על'ידי עבודת התשובה בזמן הגלות (שישנו גם בבית שני) מתגלה ב"מקדש דלעתיד" – בית'המקדש השלישי דווקא.

ד. והנה, אף'על'פי שבשבת חזון "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" באופן של "מחזה", היינו, שהראייה היא על'ידי עניין של לבוש – אין זה שולל את עניין הראייה המוחשית, כי גם כאשר הראייה היא על'ידי לבוש, הרי הוא רואה את עצם ומהות הדבר בראייה מוחשית.

ובדוגמת הראייה על'ידי "משקפיים": אף'על'פי שהראייה על'ידי "משקפיים" היא על'ידי

הים" "מקדש אדני כוננו ידיך", דקאי על המקדש דלעתיד, וכן אומרים "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים", שקאי על ירושלים ובית'המקדש. אבל עניין זה הוא באופן של ראייה שכלית בלבד, ואילו בשבת חזון "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" – בראייה מוחשית.

דהנה, ישנם עניינים שבזמן הזה אין יכולים לראותם בראייה מוחשית, ואז זקוקים לראייה שכלית, וכידוע המבואר (באיגרת'הקודש (סימן י"ט) ובכמה מקומות) בעניין "חכם עדיף מנביא", שעל'ידי ראייה שכלית דחכם (ועל'דרך זה מובן בנוגע לראייה שכלית של נביא, שזהו בחינת ה"חכם" שבו) יכולים להשיג במדרגות נעלות יותר מאותן המדרגות המתגלות בראייה מוחשית אצל הנביא – לפי שבזמן הזה לא שייך גילוי המדרגות הכי נעלות באופן של ראייה מוחשית (ולכן זקוקים לראייה שכלית), אבל לעתיד'לבוא, כאשר יקויים הייעוד "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך" [ובלשון הקבלה: כאשר יהיה גילוי פנימיות עתיק, שגילוי זה נעלה יותר מכל הגילויים שבזמן הזה, שהם מחיצוניות עתיק] – תהיה ראייה מוחשית (לא רק ראייה שכלית) בכל המדרגות הנעלות ביותר.

ועל'דרך זה מובן בנוגע לענייננו: במשך

כל השנה לא שייך לראות את המקדש דלעתיד בראייה מוחשית – כל זמן שנמצאים עדיין בזמן הגלות. אבל בשבת חזון נפעל עילוי מיוחד – שאז "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" בראייה מוחשית, על־דרך ומעין גילוי הדרגות הנעלות ביותר בראייה מוחשית לעתיד־לבוא.

ה. והנה, ישנם הטוענים שלמרות שידועים את הפתגם הנ"ל (שבשבת חזון מראין לכל אחד ואחד את המקדש דלעתיד) אינם רואים זאת בפועל ממש (בראייה מוחשית)!

– אלו שרואים בשבת חזון את המקדש דלעתיד בפועל ממש, אינם זקוקים להסברת וביאור העניין בעת ההתוועדות; אבל המדובר הוא אודות אלו הטוענים שאינם רואים את המקדש דלעתיד בפועל ממש!

והתשובה לדבר – איתא בגמרא (מגילה ג,א): "וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי (חגי, זכריה ומלאכי) לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם... וכי מאחר דלא חזו מא טעמא איבעיתו, אף־על־גב דאינהו לא חזו, מזלייהו חזו".

זאת אומרת: אין הכוונה שדניאל ראה את המראה וסיפר זאת לאנשים אשר היו עמו, וסיפורו של דניאל הטיל עליהם "חרדה גדולה" – אלא מה ש"חרדה גדולה נפלה עליהם" היה לפי ש"מזליהו חזו", היינו, שמזל הנשמה שלהם ראה את המראה. [וזהו גם ביאור הבעל שם טוב אודות מאמר רז"ל "בכל יום ויום בת קול יוצאת כו" – דלכאורה אינו מובן: מהי התועלת בהכרות ה"בת קול" כאשר אף אחד אינו שומע זאת?! וממה־נפשך: עצם העניין קיים גם ללא הכרות ה"בת קול", ואילו התועלת שבהכרות ה"בת קול" (שישמעו זאת בעולם) אינה נפעלת (לכאורה) כאשר אף אחד אינו שומע את ה"בת קול"! – אלא זהו על־דרך העניין ד"מזליהו חזו"].

ועל־דרך זה מובן בנוגע לענייננו: למרות שהוא טוען שאינו רואה את המקדש דלעתיד, הרי מזל הנשמה שלו בוודאי רואה את המקדש דלעתיד, וראייה זו פועלת עליו כפי שהוא נמצא למטה (על־דרך העניין ד"חרדה גדולה נפלה עליהם"). ונמצא שעבודתו היא רק לקשר את עצמו עם שורש ומזל

נשמתו. ועל זה נאמר "לא בשמים היא": מזל הנשמה נמצא אמנם בשמים, אבל העבודה לקשר את עצמו עם מזל הנשמה – שייכת לכל אחד ואחד מישראל, ובאופן ד"לא בשמים היא".

ו. ההוראה מזה בנוגע לפועל:

כאשר יהודי יודע ששבת זו היא "שבת חזון", על שם התחלת ההפטרות "חזון ישעיהו" [ששמו מורה על עניין הישועה], ויודע שבשבת זו "מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד" [כפי שכבר נדפס בספרי חסידות, וכפתגם הצמח־צדק שעניין שבדפוס הוא לדורות] – עליו להשתדל שהוא אמנם יראה את המקדש דלעתיד בפועל ממש, על־ידי זה שמקשר את עצמו עם שורש ומזל נשמתו למעלה.

זאת אומרת: אין לו להסתפק בזה שידוע שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו רואה את המקדש דלעתיד, והוא מסביר לו אודות עניין זה כו' – אלא עליו לדעת ש"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד", ולכן צריך הוא בעצמו לראות זאת.

ישנה אומנם נתינת־כוח מנשיא דורנו, על־דרך עניין "הקב"ה עוזרו", כי "צדיקים דומין לבוראם" – אבל זהו עניין של נתינת־כוח בלבד, ואילו העבודה עצמה (ובענייננו: ראיית המקדש דלעתיד) צריכה להיעשות על־ידי כל אחד ואחד באופן פרטי, ולא להסתפק בזה שידוע שאצל נשיא דורנו ישנו עניין זה בתכלית השלימות.

ועל־דרך האמור לעיל בנוגע לדניאל והאנשים אשר היו עמו: אין הכוונה שראיית המראה היתה על־ידי דניאל בלבד, והוא סיפר להם אודות עניין זה – אלא גם האנשים אשר היו עמו ראו זאת באופן ש"מזליהו חזו" – (על־כַּל־פנים), היינו, שמזל הנשמה שלהם ראה את המראה (וראייה זו פעלה עליהם בהיותם למטה).

ועל־דרך זה בנוגע לענייננו: אין להסתפק בזה שנשיא דורנו רואה את המקדש דלעתיד, אלא כל אחד ואחד צריך להשתדל לראות בעצמו את המקדש דלעתיד, מאחר ש"מראין לכל אחד ואחד המקדש דלעתיד".

(קטעים מהתוועדות שבת קודש פרשת דברים, שבת חזון התשמ"ב. התוועדות תשמ"ב כרך ד, עמ' 1944-1940 – בלתי מוגה)

יום ראשון

תענית תשעה באב²⁰

מוצאי שבת: אחר אמירת 'ברוך המבדיל' מסירים את הפרוכת [וכיסיי הבימה ועמוד הש"ץ]²¹.

בתשעה באב נועלים נעלי גומי ובו או סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה²².

מדליקים אור רק כפי הנחוץ לתפילה ולקריאת הקינות, ולא יותר²³.

20) בעניין חולה בתשעה באב, בעלמא נהוג לפסוק שיאכל כרגיל (וראה פסקי תשובות סי' תקנ"ד ס"ק ט, שם מביא גם את אלה שהחמירו לאכול בשיעורים וכיו"ב. נטעי־גבריאל בין המצרים ח"ב פרק סו הערה ח), וכן שמעתי מכמה מרבני אנ"ש, שאינם מכירים כלל פסיקה כזו שיאכל בשיעורין בדומה ליוהכ"פ. ואף שבש"ת הצמח־צדק א"ח (במהדורת תשנ"ד: סי' קח"ק) מציע לאכול בשיעורים, הרי שם מדובר: א) למי שרוצה להחמיר, וגם זה – רק ב) לבריאים (שבגלל המגפה ר"ל היו חייבים גם הם לאכול). ומה שהביא הרבי עניין "כדי־אכילת־פרס" דווקא ב'מנהגי בין המצרים (ותענית ציבור)' (שנדפסו לראשונה בסוף 'רשימות על מגילת איכה' להצמח־צדק, קה"ת תשי"א, עמ' 61, ומשם לספר־המנהגים עמ' 45), כשהכוונה כנראה לחידושו האמור של הצ"צ, לכאורה כוונתו בשני הקטעים הללו (שיעור עינוי בד' צומות = שבצומות האחרים לכו"ע אין אוכלין בשיעורין) כככותבת, ושיעור אכילת פרס) היא רק לעניין זה, שגם מי שאכל בשיעורין בכל התעניות עדיין נקרא 'מתענה', ויאמר ענו ויעלה לתורה (כמ"ש בפסקי תשובות סי' תקס"ו אות ו בשם שו"ת מהר"ם שיק סי' רצ, מרחשת ח"א סי' יד ס"ק ובשם הגרש"ז אויערבך, הובא גם בש"ש כהלכתה בהערות ס"פ לט). וראה קובץ 'אהלי שם' גיליון 3, עמ' קח. חולה וקטן האוכלים סעודה בת"ב, אומרים [שיר המעלות – כיוון שא"א תחנון] 'נחם' בברהמ"ז רק לאחר 'הרחמן', כיוון שיש פלוגתא אם לאומרו בכרחה שלישית (ראה שער־הכולל פל"ד ס"ט, נטעי־גבריאל פרק סו סעיף יא וש"ג).

21) נטעי גבריאל פרק צד ס"ט.

22) עיין שערי־תשובה ואחרונים בסימן תרי"ד. דרכי־חיים ושלום ס"ק תרע"ג – ספר־המנהגים עמ' 46.

23) שו"ע סי' תקנ"ט ס"ג, וראה 'מנהגי ישראל תורה' שם ס"ק ז.

ה' נרות הנהוגים בעמוד הש"ץ, כשיש 'חיוב', מדליקים היום וגם מחר כרגיל. [בקיצור שו"ע סי' קכד ס"ב ובמשנ"ב סי' תקנ"ט ס"ג, מ"א"ר בשם מהר"ל, כתבו 'אין מדליקין נר תפילה'. אבל במהר"ל עצמו ס"ע רמז איתא: 'נהגינו שלא להדליק נר בביהכ"נ בט' באב כ"אם נר אחד (ובשינוי נוסחאות בעמ' רנ: ב' נרות) לחזן' וראה כה"ח ס"ק כו. כולם לא הבדילו בבירור בין ערבית לשחרית, וכן צ"ב אם יש הבדל בין ה' נרות כשיש 'חיוב' בביהכ"נ (שיש בו תועלת לנשמה), לבין הנהוג כשאינו שם 'חיוב' ב' נרות (שו"ע הקצר ס"פ כד) שהוא (רק) לכבוד ביהכ"נ. בלוח כולל־חב"ד לא נעתק הנושא כלל, וכנראה הוא כנ"ל]. מי שיצא לצרכיו, מותר ליטול ידיו עד קשרי אצבעותיו לתפילה (שו"ע אדמו"ר סי' תרי"ג ס"ד.ה. ורצוי לגעת תמיד במקום המכוסה, כדי ליטול ולברך אשר יצר בידיים נקיות, שם). במטה־אפרים שם כ' שהנוטל בכל השנה ג"פ יכול גם עתה

בשמונה־עשרה אומרים 'אתה חוננתנו'. לאחר שמונה־עשרה – קדיש תתקבל.

מברכים (מי שלא בירך עדיין, או אם יש מהשומעים מי שטרם יצא בכרחה זו) 'בורא מאורי האש', ומביטים באבוקה כנהוג, ואין מבדילים על הכוס.

יושבים²⁴ על הארץ²⁵ (בהפסק איזה דבר²⁶) וקוראים 'איכה'. בכל פרק המתחיל 'איכה' מגביהים את הקול יותר²⁷. פסוק 'השיבנו' האחרון, אומר הקהל בקול רם יחד עם החזן²⁸.

בספר־המנהגים מובא סיפור על הרה"צ מרוז'ין וחסידיו, בקשר לזריקת 'בערעלאך' ומעשי שובבות בתשעה באב. כנראה הובאו הדברים כדי שלא ירכו באבלות יותר מדי²⁹.

אחר הקינות – 'ואתה קדוש', קדיש שלם בלי 'תתקבל' (כמו 'קדיש יתום', אבל הוא נאמר על־ידי הש"ץ). עלינו, קדיש יתום²⁷.

אבל בתוך ה'שבעה' ראשי ללכת לבית־הכנסת בלילה וביום עד גמר הקינות³⁰. המתפללים הולכים לבתיהם בלי אמירת 'שבו

ליטול כך, והובא בכמה ספרים ללא חולק. ולפ"ז ניתן בשחרית, לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה (אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות־השחר.

בדברים שבין איש לאשתו ונהוגת היום כל ההרחקות שבסי' קצ"ה (כמבואר בשו"ע אדמו"ר סי' תרט"ו ס"א ביוהכ"פ, ודין ט"ב זהה ליו"כ כדבריו בקו"א יו"ד סי' קפ"ד ריש ס"ק ב). ועפ"ז יש לדון בקשר ל'קוואטר' כשחל ברי"מ היום (ראה גם בנטעי־גבריאל ח"ב פרק פא ס"ז והערה כ). אך המהול הרב אלי' ש' לנדא מוסר שאין נמנעים מזה (בת"ב וביו"כ).

24) היינו לא רק שלא יישב על הספסל, אלא שיש לקרוא איכה וקינות לא בעמידה אלא דווקא בישיבה על הקרקע. כן הביא בס' 'מנהגי ישראל תורה' שם ס"ק ה מס' 'נוהג כצאן יוסף', ומשמעות הרקוח, מהר"ל, כל־בו וסדר־היום, עיי"ש.

25) באבילות ובתשעה־באב, יש הרבי על ארנו נמוך, שגובהו מעל ג' טפחים (וכן דעת בעל 'מנחת שלמה' בס' הליכות־שלמה על ת"ב הע' 14, נדפס בקובץ 'שורון גיליון יד עמ' תשפ, וצינו שם שזה דלא כמהרש"ם בס' דע"ת יו"ד סי' שפז ס"ב). על מושב הרבי במכונתו היו מניחים דף עץ.

26) לוח כולל־חב"ד.

27) לוח כולל־חב"ד.

28) רמ"א סי' תקנ"ט ס"א. כנראה לא כל הפרטים שברמ"א שם ובמנהגי מהר"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמ' רנא) נהוגים אצלנו.

29) וראה 'תורת־מנחם – התוועדות' תשי"א ח"ב עמ' 262: "בליובאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך' ולא היה זה 'שלא ברצון חכמים'".

30) לוח כולל־חב"ד, ע"פ שו"ע ונו"כ סי' תקנ"ט ס"ו.

ניתן לחשוב שתי מחשבות יחד?

כמה וכמה פעמים במהלך התוועדות וכן במענה פרטי התייחס הרבי לעובדה שאי אפשר לחשוב שתי מחשבות בבת אחת • עם זאת, לא הזכיר במפורש את דברי אדמו"ר הזקן בנושא, דברים שנידונו בדברי האחרונים • אסמכתאות לדברי הרבי וניסיון לבאר את דעת אדמו"ר הזקן • רשימה נוספת בסדרת "יסודותו בהררי קודש"

התבטאויות מוקדמות יותר מצינו בהתוועדות ליל י"ג תשרי תשמ"ג (התוועדות תשמ"ג כרך א' עמ' 145-146):

ישנו עניין בשולחן־ערוך (בנוגע לכמה עניינים) שאי אפשר לחשוב ב' מחשבות בבת אחת. ועם זאת יש יוצא מן הכלל (שם):

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם שאדמו"ר מהר"ש היה יכול לחשוב ב' מחשבות בבת אחת – אבל סיפור זה בא להורות על עניין של הפלאה מיוחדת, כי בפשטות (על פי שולחן ערוך) אי אפשר לחשוב ב' מחשבות בבת אחת.

[בספר 'שמועות וסיפורים', להר"ר רפאל נחמן הכהן ח"ב עמ' 52 אות לט – הובאו הדברים על הרז"א שכך שיבחו כ"ק אדמו"ר מהר"ש]. וכך גם במענה הרבי משנת תשמ"מ (נדפס ב'התקשרות' גליון מג עמ' 14):

על פי דין אי אפשר ב' מחשבות בבת אחת וכשיתקע מחשבתו בחוזק במחשבה אחרת במילא תיבטל מחשבה הנ"ל.

"צריך עיון" מכוון למי?

המעניין לגבי כל התבטאויות אלו, שהרבי לא הזכיר במפורש את דברי אדמו"ר הזקן ב'קונטרס

הפלאת כ"ק אדמו"ר מהר"ש

"...שהרי על פי הלכה אי אפשר לחשוב שתי מחשבות בבת אחת", התבטא הרבי כליל הושענא רבה תשמ"ה (התוועדות תשמ"ה, כרך א' עמ' 335) והוסיף:

ובפרט כאשר מחשבה אחת קשורה עם עניין השמחה, עניין שלמעלה ממדידה והגבלה, שאז קשה ביותר לחבר זאת עם עניין נוסף. ועוד אמר הרבי: "וכפי שמצינו גם בהלכה – שאי אפשר לחשוב שתי מחשבות בעת ובעונה אחת" – בשבת קודש פרשת משפטים שקלים תשמ"ה (שם כרך ב' עמ' 1236) והסביר:

מכיוון שנדרש מיהודי להיות מונח בדבר עבודתו בכל מציאותו (כוחות פנימיים ומקיפים) באופן ש"כל מעיני בך" וממילא אינו יכול לעסוק בעניין שני...

כמעט שנה אחר כך, בי"ט כסלו תשמ"ו (התוועדות תשמ"ו, כרך ב', עמ' 45) אומר הרבי: "...ומכיוון שאי אפשר לחשוב ב' מחשבות בבת אחת (כפי שמצינו גם בנוגע להלכה) – אפילו בנוגע לכוונה ומחשבה, ולדוגמא: "לשמך ושלא לשמך" או "שלא לשמך ולשמך" (זבחים יג, א – במשנה ושם נסמך).

אסור להכין את נעלי תשעה באב או את הקינות או להביאן לבית־הכנסת (וכמו־כן לפשוט בגדי שבת או לחלוץ נעליים) עד צאת השבת ואמירת 'ברוך המבדיל', משום הכנה משבת לחול. הנמצא בביתו, לאחר צאת השבת – יאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול", ויברך לבני־ביתו 'בורא מאורי האש'¹⁶ (מומלץ שהגבאים יאחרו את זמן תפילת ערבית, כדי שישפיק הציבור לבוא לבית־הכנסת)¹⁷. הרבי נכנס לבית־הכנסת בנעלי בד¹⁸, אך נשאר בבגדי שבת עד אחר התפילה, וכן נפוץ בין אנ"ש. נשים שאינן מתפללות ערבית יזכרו שלא לעשות מלאכה בטרם יאמרו "ברוך המבדיל...".

בתשעה באב שחל בשבת ונדחה אמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) מאמר דא"ח בזמן הרגיל (בליל שבת). למחרת, נכנסו אליו 'לחזור' את המאמר אחרי הסעודה המפסקת, ונמשכה החזרה בלילה¹⁹.

(16) בשו"ע סי' תקנו איתא: "כשרואה הנר אומר 'בורא מאורי האש'", והט"ז כתב שמברכים זאת לפני קריאת 'איכה', וכ"כ בלוח כולל־חב"ד, וכן נהג הרבי (ובביה"ט שלו). אבל לנמצאים בצאת השבת בבית עם בני־ביתם, שנהנים אז מהאור, ובודאי יש ללמדם לומר 'ברוך המבדיל' כדי שלא יעשו מלאכה באיסור, לכאורה עדיף לברך שם.

המשנ"ב בביה"ל סו"ס רצו מסתפק אם נשים חייבות בברכת האש, מאידך הברכי יוסף וכמה אחרונים פסקו שחייבות בזה, והוכיחו שכן דעת הריטב"א והכל"ב (ראה נטעי־גבריאל ע"פ שחל בשבת פל"ח הע' יז וש"נ), ובכל אופן ראיות לברך (קצות־השולחן סי' צו בבדה"ש ס"ק יב). לכן מי שלא ברך לה בעלה, עדיף שתברך לעצמה. (17) שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק סב ס"מ, פסקי תשובות שם. נטעי־גבריאל, בתשובות שבסוף הספר סו"ס י.

(18) ולא כמ"ש בנטעי־גבריאל פצ"ד הערה טו, שעשה זאת (כמ"ש בלוח כולל־חב"ד, ע"פ הרמ"א סי' תקנ"ג ס"ב, שהציבור עושה זאת) אחרי ברכו [ולכאורה, צ"ל לפני־כן 'ברוך המבדיל']. והביא שם מהאשלי־אברהם (תנינא, להרה"צ וכו' מבוטשטש) שאין איסור להישאר בבגדי שבת גם "אחר שהבדילו כל הציבור" עד סיום התפילה.

(19) בשנת תרד"ע. המאמר (המשך תער"ב ח"א עמ' תקס"ד) אינו מדבר בעניני תשעה באב וכי"ב – ספר המנהגים שם. וצ"ק באמור בר'שימות היום' עמ' קנה שאדמו"ר מהורש"ב למד פעם דא"ח בתשעה באב עצמו "וכנראה למיגרס בעלמא" [וכ"כ המארי מו"ק כא, בקשר לדברי מוסר]. וראה בס' המנהגים עמ' 77 בשם הרה"ח הרה"צ ר' הלל מפאריטש ז"ל, שאבל ר"ל בימי השבעה לומד פנימיות התורה. והרי אבל חמור בעניין זה יותר מתשעה באב, כמבואר בטור י"ד סו"ס שפד. וע"ע בס' לשמע און ס"ע רטו.

שיספיק הציבור לאכול את הסעודה המפסקת. אין אומרים 'צדקתך'¹¹. האכלים אומרים את המשניות הרגילות¹². למעשה, אין אומרים פרקי אבות¹³. סעודה המפסקת¹⁴:

נאכלת עם בני־הבית כסעודת שבת רגילה (בלי ההגבלות של הסעודה המפסקת בחול), אבל חייבים לסיימה לפני השקיעה. מותר לאכול בשלושה ולברך בזימון.

גם רחיצה וסיכה אסורים החל מהשקיעה, אך דיני אבלות אינם חלים עד צאת השבת¹⁵.

(11) שו"ע ר"ס תקנ"ט. לוח כולל־חב"ד.

(12) הרבי כתב לאחד הרבנים בעניין זה: "תשואות־חן על ההוראה לסיים גם בשבת קודש זה: '...טהורה... גידיל תורה ויאדיר', דהיינו לומר את המשניות הרגילות.

(13) ראה לעיל הערה 7. בשיחה מוגהת (לוקטי־שיחות כרך יט עמ' 43 הע' 53. השיחה יצאה לאור לראשונה כקונטרס שבועי בשנת תשל"ח, שבה חל תשעה באב בשבת, כבשנה זו) נטה הרבי להכריע כפי הדעה שצריך לומר פרקי־אבות גם בתשעה־באב שחל בשבת, "ובפרט למנהגנו, ליהרר מכל עניני חשש אבלות בפרהסיא בשבת... ואולי יש לדייק גם מלשון אדמוה"ז בסידורו 'כל שבתות הקיץ'... אולם בפועל לא אמר אז פרקי אבות (כמנהגו שהתחיל באותה שנה לאומרם עם הציבור, 'שיחות קודש' תשל"ח ח"ד עמ' 389).

בהתוועדות מאוחרות יותר (שבת חזון, ערב תשעה באב תשמ"א, הנחה בלה"ק סכ"ז) הודיע הרבי שלא יאמר פרקי־אבות ברבים כדי שלא להכריע בזה, וכל אחד יכריע לעצמו. לאחר מכן, בש"ק נחמו (הנחה בלה"ק סכ"ז) אמר, שכדי שלא לעשות חילוקי מנהגים בישראל, גם אלה שלמדו פרקי־אבות בשבת שעברה, ילמדו אותו פרק פעם נוספת בשבת נחמו. וכן הוא בפשיטות בהתוועדות

תשמ"ה ח"ה עמ' 2695, ובשיחת שבת נחמו בסה"ש תנש"א סו"ס י"א "שלומדים בפרקי־אבות דשבת זה – פרק שלישי". ואף בלוח כולל־חב"ד לא נזכרו פרקי־אבות השבת, ובשבת נחמו – פרק ג.

(14) בלוח כולל־חב"ד כתב: "אוכל בשר ושותה יין [שו"ע סי' תקנ"ב ס"י], ומכל־מקום ישב בדאבון־נפש [מג"א, מהרוקח ושל"ל] ולא ישב בסעודת חברים [מג"א]", וכמה אחרונים נחלקו ע"ז (ראה שע"ת, משנה ברורה, מנהג ישראל תורה כאן), כי מי שרגיל לסעוד עם מיוחדיו ונמנע מכן הפעם, ה"ז כאבילות דפרהסיא בשבת. ולדין שאין סעודה ברבים בכל שבת, לכו"ע יש רק עם בני־ביתו. ולענין השמחה – בס' דרכי חיים ושלום [מנהגי הרה"צ וכו' בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש] אות עת"ר מסופר, שהיה מאריך בסעודה

שלישית באמירת ד"ת בלי שום היכר מבשר שבתות, ומביא שם מספרו שער־ישכר מאמרי חודש תמוז אות טו שבה מתחזקים כהכנה לגאולה ובפרט בכוח השבת, כדרך תלמידי הבעש"ט, עיי"ש בארוכה.

(15) רמ"א סי' תקנ"ב, ומשנה ברורה שם ס"ק ו' ש"אסור לשום סימן אבילות בשבת" וגם לאחר זמן צאת השבת, עד שיאמר ברוך המבדיל, משום קדושת תוספת שבת – פסקי תשובות סי' תקנ"ט סו"ק א.

הלכות ומנהגי חב"ד

ערב שבת קודש

ח' במנחם-אב

ב'שבת חזון¹ לובשים בגדי שבת².

שבת קודש פרשת דברים

ט' במנחם-אב³, 'שבת חזון'

שחרית: בקריאת התורה מסיימים לכוהן "כאשר דיבר לכם" ומתחילים ללוי "איכה אשא לבדי", כנדפס בחומשים⁴.

לימוד תורה:

עד חצות היום (12:47 בתל-אביב), מותר ללמוד הכול⁵. אחר-כך: "נכון ללמוד רק דברים המותרים בתשעה באב, כמו איוב, ובדברים הרעים שבירמיה, ומדרש איכה"⁶.

(1) 'מצווה לפרסם (ובשם אומרו') אודות תורת הרה"צ מברדיצ'וב בענין 'שבת חזון' ש'חזון' מלשון ראייה, שבו מראים לכל אחד ואחת את המקדש דלתיד מרוחק" - 'התוועדות' תשמ"ח ח"ד עמ' 132. "זוה צריך לעורר אצל כאו"א הוספה ב'משפט' וב'צדקה' (ובשבת - באופן המותר בשבת) - 'התוועדות' תשמ"ט ח"ד עמ' 108.

(2) ספר-המנהגים עמ' 46, שכן נהג אדמו"ר (בלוח כולל-חב"ד: "לבש כל בגדי שבת כדרכו"), וש"נ לפוסקים הדנים בעניין זה, וראה גם בהוספות לשר"ע אדמו"ר (במהדורה הישנה) חלק ה' עמ' 1846 בשולי-הגיליון.

הטעם - כדי למנוע אבילות דפרהסיא בשבת. ולהעיר מהנהוג בין אנ"ש (וכלל החסידים - נטעי-גבריאל פכ"ה הערה טו), שאף את פסוקי התוכחה מהפטרות 'חזון' [אבל - גם את הפטרות ת"ב שחירת] אין קוראין בניגון איכה, שלא כמנהג העולם (המופיע בשו"ת הריב"ש סי' קיב, מג"א סי' רפב ס"ק יד, שערי-אפרים שער ט סכ"ז). וראה 'מנהגי ישראל תורה' סי' תקנ"א ס"ק ג.

(3) איסור 'דברים שבצינעא' שבינו לבינה, נוהג השבת (לוח כולל-חב"ד, ע"פ הרמ"א סי' תקנ"ד ס"ט. חוץ מל"ט, מג"א בשם השל"ה, וראה נטעי גבריאל בין המצרים פצ"ג ס"ג).

(4) כך נהגו אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בליובאוויטש, ולא כנדפס בס' המנהגים ס"ע 31 ובלוח כולל-חב"ד. וראה בקשר להנהגה זו ב'לוח השבוע' לשבוע שעבר.

(5) משנ"ב סי' תקנ"ג ס"ק ט.

(6) לוח כולל-חב"ד, ע"פ הרמ"א שבהערה הבאה.

בהתוועדות שבת חזון, ערב תשעה באב ה'תשמ"א, בתחילתה, אמר הרבי: כיוון שהיו התוועדות בשבתות שלפני-כן, חייבים להתוועד גם השבת, כדי שלא תהיה 'אבלות דפרהסיא' בשבת, אבל "מהיות טוב..." יאמר דברי תורה "מהמותר בתשעה באב בלבד"⁷.

אמירת שיעורי חת"ת, רמב"ם, וענייני בית הבחירה היום: לכתחילה - לפני חצות היום (כנ"ל). בדיעבד - (חומש ותהילים) עד השקיעה⁸.

בשבת זו עורכים 'סיום' עם סעודה⁹. מנחה¹⁰: מקדימים אותה מהרגיל בכל שבת, כדי

(7) ברמ"א ס"ס תקנ"ג כתב: "ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב, ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי-אבות" [וצ"ב הרי דברי מוסר הם, שמותרים אפילו לאבל (מאירי מו"ק כא.א. שדי חמד מע' אבלות אות כה). ואולי מפני שהלימוד הוא ברבים (עיין טור י"ד ס"ס שפד בשם הרא"ש)]. במג"א שם מביא מכנסת הגדולה, שאוסר ת"ת בשבת תשעה באב ומתיר בשבת ערב תשעה באב, ומסיים "ולי נראה להחמיר בשניהם, דהא יכול ללמוד דברים המותרים בתשעה באב". מאידך ה"ט"ז שם תמה על המנהג, בקל-וחומר מבשר ויין אז שהיא חובה, וכן מקריאת התורה במנחה ואמירת קרבנות מסדר היום "ולמה ישנתה משניות דפרקים השייכים לאותו שבת... והמנהג שלנו שכתב רמ"א... צ"ע. ונראה דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו", וכן דעת מהרש"ל והגר"א ועוד, ועיי"ש בביאור הלכה. מאידך, הבאה"ט והפרמ"ג הכריעו כהרמ"א, ועד"ז בקיצור שו"ע (קכה, ד), וראה בס' ת"ב שחל בשבת עמ' עז ובנטעי-גבריאל פרק צב. והרבי (בלקוטי-שיחות דלהלן הערה 13) כתב על הרמ"א: "וכן הוא המנהג בכמה מקומות". וכן נהג לחומרא כמסופר כאן, אם כי לא פסק כדעה זו, כדלהלן שם.

(8) כיוון שמדינא (ועקרונית - אף ממנהגא) מותר, והרי אפילו בת"ב עצמו אחה"צ (שאסור מדינא) אומרים חת"ת כדלהלן. וכן ענייני בית הבחירה, ע"פ ההוראה ללומד בת"ב אחה"צ (כלהלן הערה 61).

(9) ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733. אלא שאם הוא אחר חצות, הרי לפי האמור לעיל רצוי לעשות סיום רק על מסכת מועד-קטן. וראה בהערה 61.

(10) מסתבר שהסיבה לאריכות הקטעים בקריאת-התורה במנחת שבת ובימי שני וחמישי בפרשת ואתחנן, היא מפני שאין רוצים לסיים או להתחיל ב'בית פער'. וע"ע.

קודש וחול או מחשבות סתם

ייתכן ולדעת הרבי (בביאור דעת אדמו"ר הזקן), דברי הראשונים - ששללו מכל וכל שתי מחשבות כאחת - מוסבות על רוב בני אדם, או גם על דרך הרוב, כשמדובר במחשבה מסוג נעלה, כפי שמדגיש "ובפרט כאשר מחשבה אחת קשורה עם עניין השמחה, עניין שלמעלה ממדידה והגבלה כו". מה שאין כן בצדיקים או יוצאים מן הכלל (כדוגמת אדמו"ר מהר"ש וכן בנו הרז"א).

וידועים דברי הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פכ"ב הלכה כא) "יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה... שאין מחשבת כו' מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה".

וכן כתב רבינו יונה (משלי ו, כד; אבות ה, א) "כי מחשבת התורה לא תכון נגד עיניו בעוד ליבו פונה אל האישה ואל השיחה כי הם שתי מחשבות שאין הלב סובלתם יחד". וכן מצינו לרבינו יהודה החסיד בסימן תשמג (וכעין זה בסימן טז): "כל אותם שמהרהרים ואינם מבטלים הרהורם [=על ידי] בתורה או בשאר דברים - לעתיד לבוא הקב"ה ישבר את ליבם" [וראה שם סימנים קעה; תשעו; תקמא].

מקורות אלו מבליטים, אפוא, את מחשבת התורה דווקא כמבטלת מחשבות אחרות לעומת-זה, ולא סתם שתי מחשבות (בענייני עולם, שאין ביניהם הניגוד המוחלט כמו בין מחשבת התורה למחשבה בענייני עולם, ואולי יש כן מקום להרהור בשני עניינים כאחד). ומכאן אדרבה אפשר להוכיח מדוע כתב אדמו"ר הזקן את ה"צריך עיון" - ועוד חזון למועד.

אחרון סימן עג סעיף כא ס"ק ג' שכתב: "צריך עיון אם אפשר להרהר שני הרהורים בבת אחת".

דברי אדמו"ר הזקן נידונו אצל גדולי ישראל האחרונים (ראה 'הערות בשו"ע אדמו"ר הזקן', כולל צמח צדק, ירות"ו תשל"ז עמ' עמ' 68-69). היו שביקשו לתמוה על הספק ("צריך עיון") שהרי כתב הראב"ד (הל' פרה אדומה פרק שביעי הלכה ג') במפורש ("כללו של דבר") ש"אין אדם יכול לכוון דעתו לשני דברים כאחד".

[וכן מצינו 1) להמאירי בגיטין נג, א: "שאי אפשר לאדם לכוון לשני דברים כאחד". וכן 2) נמצא בכתב-יד של רבי יהודה החסיד: "אדם לא יוכל לחשוב שתי מחשבות"].

מאידך מצינו לאחרונים (חידושי רבי משה-יהושע לייב דיסקין ברכות) הקובעים, כי "לכאורה מוכח, דאפשר להרהר שני דברים כאחת", שאם לא נקבל זאת ('דאלת-ה' - דאי לא תימא הכי) איך תיתכן מציאות של הרהור בקריאת-שמע "הא על כל פנים פסוק ראשון, צריך גם כוונת הענין נוסף לכוונת התיבות ואיך יכוון שני דברים כאחת"? היו (רא"ח נאה ז"ל) שסברו שאין זה מדברי אדמו"ר הזקן כלל!

אמנם, כקביעת הרבי שאכן אין שתי מחשבות כאחת, נמצא גם ב'פלא יועץ' (לר"א פאפו) ערך הסח הדעת, שם נאמר: "ומאחר שאין דעת האדם סובל לחשוב שתי מחשבות כאחת" (לכן "בבוא אליו מחשבות אלו שצריך להסיחן - יחליפנה וימיר אותה רע בטוב"). כמו כן שם ערך פחד: "שאיין הלב יכול לחשוב שתי מחשבות יחד" (ולכן להפיג פחדו ויכול "על ידי העמק במחשבות טהורות שיחשוב... ויסיח מליבו הפחד ויפנה לבבו למחשבות אחרות").